

บทที่ 5

เศรษฐกิจชุมชน: ทุนส่วนการพึ่งพาตนเองผ่านแนวคิดสวัสดิการชุมชน*

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีแนวคิดชุมชนแฝงอยู่ในตัวตนและบริบทรอบข้างในรูปแบบสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยมีพัฒนาการมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ตามกระแสแนวคิดของชุมชน แบ่งเป็น 4 ระยะ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2557: 150-179) กล่าวคือ 1) แนวคิดชุมชนแบบลัทธิพระศรีอารีย์ในช่วงสมัยศักดินา (โบราณ-พ.ศ.2475) 2) แนวคิดชุมชนในลัทธิชาตินิยมในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475 - พ.ศ. 2490) 3) การก่อรูปของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน (ทศวรรษ 2520 – พ.ศ. 2540) 4) แนวคิดเศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนในฐานะแนวคิดทางเลือกคู่ขนานของการทำให้ทันสมัย (modernization) แบบจารีต (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) โดยเฉพาะในระยะที่ 3 และระยะที่ 4 เห็นพัฒนาการของแนวคิดชุมชนที่เป็นแนวคิดหลักในการสร้างบทบาทและพลังประชาชนมากขึ้น คณะนักวิชาการกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองได้เข้ามาพัฒนาแนวคิดทิศทางของความสำคัญที่จะยกระดับแนวคิดเศรษฐกิจและสังคมผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงชุมชน ที่ชี้ให้เห็นถึง ระบบชุมชนเป็นระบบหนึ่งที่เป็นกลไกที่ทำให้แกนกลางของสังคมไทย รวมทั้งวัฒนธรรมได้ขับเคลื่อนเป็นองค์รวมของชุมชน การจัดการขนาดเล็กมีความคล่องตัวและหลากหลายของแนวคิด ผลผลิต (Lyson, T. A., 2006: 1001) มีหน่วยพื้นฐานของครอบครัวและชุมชนทำให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับบริบทแนวคิดสมัยใหม่ที่มีการเคลื่อนไหวเป็นพลวัตทางสังคมตามทันต่อสถานการณ์ได้

ชุมชนถือว่าเป็นแกนกลางที่ทำให้สังคมไทยมีวัฒนธรรมที่ช่วยเหลือผ่านองค์ความรู้ทางศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นเศรษฐกิจชุมชน บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองและพัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชุมชนในบริบทแต่ละพื้นที่ของตนเอง ที่มีแนวทางในการวางแผนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนที่ครอบคลุมองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านสังคม 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านเศรษฐกิจ (O’Kane, G., 2020: 97) ดังนั้น ภาครัฐต้องหันมาพิจารณาแนวทางการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจประเทศ โดยเฉพาะเศรษฐกิจระดับรากฐานที่สามารถดำรงอยู่ในทุกสภาวะการณ์ได้ที่สามารถแก้ไขปัญหาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและสามารถทำให้เกิดความมั่นคงในรูปแบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งพาตนเอง (ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, 2550: 71-86) ซึ่งในมุมมองของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งพาตนเองนั้น พิจารณาเงินเป็นเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น แต่หัวใจหลักเน้นในการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูล ความเป็นห่วงเป็นใยของชุมชนเปรียบดังเส้นใยใหม่ที่มีการทักทอเป็นเส้นใยพันกันทำให้เกิดความหนาแน่นและซับซ้อนเกินกว่าที่จะพรรณนาได้ ซึ่งทำให้ชุมชนในแต่ละพื้นที่มีอัตลักษณ์ในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่เน้นผลประโยชน์อันพึงประสงค์ของคนในชุมชนที่มีความเห็นพ้องต้องกันที่จะสร้างแนวคิดเพื่อให้เกิดคุณค่าของกันและกัน ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติที่สร้างให้เกิดชุมชนที่มั่นคงของภูมิปัญญาที่หลากหลายของชุมชนและให้เกิดความยั่งยืนเพื่อเป็นระบบจัดสรรและการบริการของชุมชนในระดับโครงสร้างและระดับปฏิบัติการดูแล เกื้อกูลและช่วยเหลือชุมชนด้วยกันอย่างเท่าเทียมกันจึงเกิดแนวคิด “สวัสดิการชุมชน” (community welfare) ด้วยการพึ่งพาตนเอง

* ทศพร แก้วขวัญไกร. (2564). เศรษฐกิจชุมชน: ทุนส่วนการพึ่งพาตนเองผ่านแนวคิดสวัสดิการชุมชน. วารสารสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 5(2): 128-141.

ดังนั้น เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญและสังเกตเห็นการจัดการสวัสดิการชุมชน บทนี้จะทำการพิจารณาการจัดการสวัสดิการชุมชน โดยมีประเด็น ดังนี้ 1) แนวคิดและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ, สวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน 2) หลักการและวิธีการในการจัดสวัสดิการชุมชน 3) แนวทางการจัดสวัสดิการชุมชน 4) กรณีศึกษาการจัดกองทุนเพื่อสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ 5) บทส่งท้าย

แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการ

คำว่า “สวัสดิการ” (Welfare) เป็นคำกว้างๆ ที่ทุกคนคงทราบกันอยู่บ้างเกี่ยวกับการให้บริการขั้นพื้นฐานตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย หรือเรียกว่า “วัฏจักรชีวิต” (Life Cycle) อันประกอบด้วยเบื้องต้นกับสิ่งที่จำเป็นในดำเนินชีวิต อาทิเช่น สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย สวัสดิการด้านการศึกษา สวัสดิการด้านอาหาร เป็นต้น (ระพีพรรณ คำหอม, 2557: 1) แต่หลายๆ คนคงสับสนเกี่ยวกับแนวคิดของคำว่า “สวัสดิการ” ในปัจจุบันที่มีกรอบแนวคิดเฉพาะเจาะจงภายใต้ในคำนิยาม วัตถุประสงค์และพันธกิจที่ต้องการจะตอบสนองความต้องการของประชาชนให้เกิดความเท่าเทียม (Equality) ความเสมอภาค (Equity) และความเป็นธรรมทางสังคม (Social justice) (อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2563: 208-209) ด้วยเหตุนี้ โดยเบื้องต้นจึงต้องอธิบายให้เกิดความเข้าใจคำดังกล่าวเพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของแนวคิดนั้นๆ ในที่นี้ขออธิบาย 3 แนวคิด ดังนี้ 1) แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการเศรษฐศาสตร์ 2) แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการสังคม 3) แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการชุมชน

1) แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการเศรษฐศาสตร์

แนวคิดสวัสดิการเศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรเพื่อมาผลิตสินค้าและบริการในการตอบสนองความต้องการของสังคมอยู่ในรูปสวัสดิการ (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2552: 5-7) ที่มีรัฐบาลเป็นผู้กำหนดในโครงสร้างและมีระบบในการดำเนินการ โดยแนวคิดทฤษฎีสวัสดิการเศรษฐศาสตร์พิจารณาด้วยการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับ “ทฤษฎีประสิทธิภาพสูงสุด” หรือ “optimal theory” หรือเรียกอีกอย่างว่า “ทฤษฎีแบบ normative” เป็นการทำงานที่เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดหรือสิ่งที่ควรจะเป็นอย่างไร (What ought to be) หลังจากนั้นนำมาพิจารณาในหลักการปฏิบัติจริงว่าจะมีโอกาสมากน้อยเพียงใดในระบบเศรษฐกิจและตามความต้องการของประชาชน ซึ่งถ้าการวิเคราะห์ตามแนวคิดนี้และเชื่อมั่น พบว่า บทบาทของรัฐบาลจะปล่อยไปตามกลไกเศรษฐกิจด้วยเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเสรี กล่าวคือ รัฐบาลจะไม่เข้าไปแทรกแซงในระบบเศรษฐกิจและดำเนินการจัดสรรทรัพยากรของสังคมให้น้อยที่สุด โดยการให้อิสระประชาชนให้ดำเนินการตามพฤติกรรมความต้องการของสังคม (Social utility) จะเป็นการจัดสรรให้ทรัพยากรของสังคมเกิดประสิทธิภาพมากที่สุดและได้รับความพึงพอใจ ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ 1) ทรัพยากรของสังคมจะมีการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด 2) ประชาชนจะดำเนินผลิตสินค้าและบริการเฉพาะที่เกิดจากความต้องการของอรรถประโยชน์ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การผลิตสินค้าและบริการจะเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการใช้ทรัพยากร

แต่ในโลกความเป็นจริงระบบตลาดการแข่งขันเสรีไม่สมบูรณ์ที่จะทำให้เกิดการแข่งขันแท้จริงอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและเสมอภาคกัน จึงมีการนำแนวคิดของ “Pareto optimal” (Holley H Ulbrich, 2011: 6-8) เพื่อเข้ามามีบทบาทเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด ประกอบด้วย 1) การจัดระเบียบในสังคมด้วยการกำหนดกฎหมาย 2) วางโครงสร้างและระบบให้เกิดระบบกลไกตลาดที่มีความสมบูรณ์ให้มากที่สุด 3) มีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรที่สามารถตอบสนองกับประชาชนได้ทั้งหมดในรูปแบบ “สินค้าสาธารณะ” (public goods) อาทิเช่น สวนสาธารณะ การป้องกันประเทศ การเรียนฟรีขั้นพื้นฐาน ระบบสาธารณสุข เป็นต้น 4)

กระจายผลประโยชน์ให้ครอบคลุมกับประชาชนให้เข้าถึงทุกด้าน อย่างไรก็ตามในการจัดสวัสดิการโดยภาครัฐบาลจะดำเนินการทั้งหมดก็ได้ที่ที่ต้องการให้เกิดการได้รับบรรเทาประโยชน์จากการบริโภคสินค้าและบริการเพื่อให้เกิดการกินดี อยู่ดีทั้งหมดในทุกๆ ด้าน อันเนื่องมาจากต้องคำนึงถึงต้นทุนและงบประมาณที่มีจำกัด ซึ่งรัฐบาลได้รายได้ส่วนใหญ่มาจากการเก็บภาษีอากรจากประชาชนโดยมีจำกัด นอกจากนั้นต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและผลประโยชน์ที่จะได้รับเพราะเมื่อรัฐบาลเข้าไปแทรกแซงในทุกๆ ด้านทำให้ภาคเอกชนก็ไม่มีแรงจูงใจในการลงทุนและพัฒนาเศรษฐกิจดังนั้น การจัดสรรสวัสดิการของรัฐบาลจะให้ขึ้นพื้นฐานแบบกว้าง 7 ด้าน ได้แก่ 1) การศึกษา 2) สุขภาพอนามัย 3) ที่อยู่อาศัย 4) การทำงานและมีรายได้ 5) นันทนาการ 6) ภาระบวการยุติธรรม 7) บริการสังคมทั่วไป (ระพีพรรณ คำหอม, 2557: 25) ทำให้การจัดสวัสดิการของรัฐบาลอาจไม่ครอบคลุมที่เฉพาะเจาะจงที่ทำให้เกิดความต้องการของกลุ่มชุมชนระดับล่างหรือระดับรากหญ้าอย่างแท้จริง ตามสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ วัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อของชุมชนพื้นถิ่นที่มีหลากหลายในประเทศ ดังนั้น จึงมีการรวมกลุ่มในการจัดตั้งสวัสดิการชุมชนที่เกิดจากความต้องการของคนในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นๆ ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน เพื่อเป็นทางเลือกอีกทางนอกจากแนวคิดของสวัสดิการเศรษฐศาสตร์ที่ต้องมีการพึ่งพาจากภาครัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว

2) แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการสังคม

แนวคิดของสวัสดิการสังคม (Social Welfare) นั้น เพื่อต้องการให้ประชาชนคนในชาติมีการกินดี อยู่ดี (Well-being) ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในทุกด้าน ซึ่งเป็นระบบการบริการสังคมทุกภาคส่วนของสังคม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน ที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันที่จะทำให้ประชาชนได้มีคุณภาพที่ดีขึ้นและมั่นคงอย่างยั่งยืน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2546: 1-6) และคำว่า “สวัสดิการสังคม” จะมีความหมายแคบกว่าคำว่า “สวัสดิการ” โดยพิจารณาถึงการดำเนินการในรูปแบบของสถาบันต่างๆ ออกมาเป็นโครงการและปฏิบัติการสร้างระบบการบริการสังคม

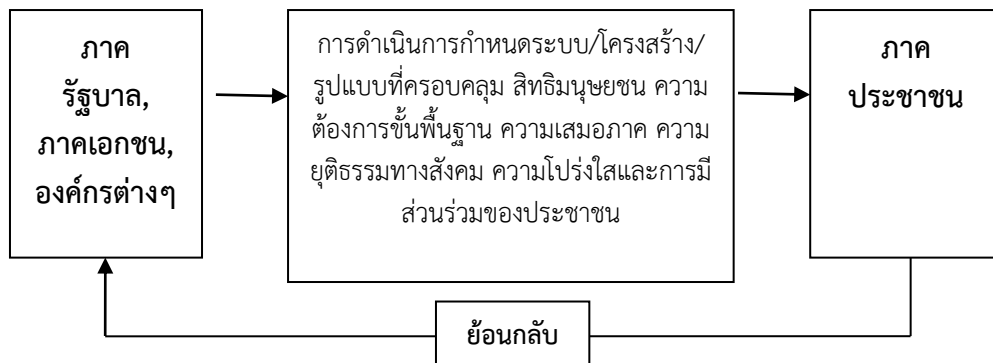
คำนิยามความหมายของสวัสดิการสังคมในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา 3 (สำนักงานปลัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2564: ออนไลน์) หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมเป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ ภาระบวการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

ระพีพรรณ คำหอม (2557: 14) หมายถึง ระบบบริการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสังคมของรัฐในการจัดบริการทางสังคมให้ครอบคลุมทุกคนเพื่อนำไปสู่ความมั่นคง และระบบความคุ้มครองให้เกิดตามแนวคิดหลักการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน และการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

อุทัย ปริญาสุทธีนันท์ (2563: 232) หมายถึง รูปแบบของการบริการสังคม การประกันสังคม การช่วยเหลือสังคม และการสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคม

ธนาชัย สุนทรอนันตชัย (2559: 53-55) หมายถึง แนวคิดขั้นพื้นฐาน 4 ด้านในการเป็นสวัสดิการสังคม ประกอบด้วย 1) ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยา รักษาโรคและที่อยู่อาศัย 2) สิทธิมนุษยชน เน้นความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่ทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกันในทุกๆ ด้าน 3) ความเป็นธรรมของสังคม โดยไม่มีอคติในการเลือกปฏิบัติและการกดขี่ที่สามารถจะรับสิทธิขั้นพื้นฐาน 4) ความมั่นคงของมนุษย์ ที่ต้องดูแลและดำรงอยู่ให้กับมนุษย์ที่จะต้องปกป้อง คุ้มครองเหตุที่จะเกิดขึ้นในทุกสถานที่

จากคำนิยามของนักวิชาการเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม พบว่า ภาครัฐบาลมีบทบาทในการกำหนดระบบโครงสร้างและรูปแบบเชิงนโยบายสังคมที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาสู่การยกระดับมากกว่าการสงเคราะห์ด้วยการส่งเสริม สนับสนุนในด้านความมั่นคง คุณภาพชีวิตที่สามารถจะพึ่งพาตนเองตามมาตรฐานสากล โดยคำนึงถึงสิทธิ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ประชาชนคนในชาติพึงจะได้รับทุกด้าน ดังรูปภาพที่ 5.1

รูปที่ภาพ 5.1 กรอบแนวคิดสวัสดิการสังคม

ที่มา: ผู้เขียนวิเคราะห์

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันในการจัดสวัสดิการสังคม พบว่า การเปลี่ยนแปลงของโลกและความต้องการของประชาชนได้มีการปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วทำให้การจัดสวัสดิการสังคมโดยภาครัฐบาลไม่สามารถตอบสนองอรรถประโยชน์ (Utility) ได้ครอบคลุมทั้งหมด อีกทั้งงบประมาณและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในรายละเอียดในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันทำให้การจัดสวัสดิการสังคมไม่สามารถแก้ปัญหาแท้จริงแต่กระนั้นภาครัฐบาลก็มีการกำหนดนโยบายให้เป็นระบบเพื่อเป็นมาตรการรองรับ (ระพีพรรณ คำหอม, 2557: 3) ทั้งระดับมหภาคและระดับจุลภาค ซึ่งภาครัฐบาลมีการผลักดันและกระจายอำนาจเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมมาให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ทำให้ท้องถิ่นได้มีบทบาทในการกำหนดรูปแบบ การบริหารจัดการสวัสดิการของท้องถิ่นที่สามารถจะทำให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืนที่ท้องถิ่นจะเข้าใจความต้องการของท้องถิ่นและศักยภาพของคนในชุมชน

แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการชุมชน

ในช่วงเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ภาครัฐบาลได้มุ่งมาสนใจเกี่ยวกับชุมชนเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นทางออกให้กับสังคมไทย โดยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืนจากฐานรากต่อการพัฒนาประเทศ และสร้างเป็นหนึ่งแบบในการขับเคลื่อนประเทศ (พิทยา ว่องกุล, 2550: 65-68) ถือว่าเป็นวิสัยทัศน์ในการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ที่มุ่งเน้นการนำองค์ความรู้ของชุมชนที่เป็นเหตุปัจจัยหลักในการแก้ปัญหาให้ตรง

ความต้องการของชุมชน อันก่อให้เกิด “เศรษฐกิจชุมชน” ทำให้มียุทธศาสตร์ในการพัฒนาที่แตกต่างจากกระแสหลักหลายด้าน กล่าวคือ 1) เน้นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ด้วยการสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในชุมชนเป็นแกนกลางอย่างมีส่วนร่วม 2) เน้นกระบวนการสร้างทุนชุมชน/ทุนสังคม ในรูปกองทุน ธุรกิจสังคม หรือวิสาหกิจชุมชนที่เน้นการนำทุนทางสังคมทางวัฒนธรรมนำหน้าเงินตรา เพราะเงินตราไม่ใช่เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, 2550: 71-72) ควรเน้นในการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน 3) เน้นกระบวนการศึกษาวิจัย ที่พัฒนาการสืบค้นปัญหา วิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมจากฐานความคิดของคนในชุมชน ด้วยวิถีและทรัพยากรในชุมชน 4) เน้นกระบวนการผสมผสานความหลากหลายให้เป็นเครือข่ายระหว่างครอบครัวชุมชน ชุมชนกับชุมชน กลุ่มชุมชนกับเครือข่ายต่างๆ มีการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะให้เกิดการผลักดันและวางแผนโดยรวม 5) เน้นกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน ที่สามารถต่อยอดองค์ความรู้ให้มีความยั่งยืนและยกระดับทุนชุมชนสู่การเป็นทุนธุรกิจที่เน้นพึ่งพาตนเองและมีการแบ่งปันแก่สังคมรอบข้าง

การพัฒนากระบวนการสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น สร้างฐานคิดในกรอบของเศรษฐกิจชุมชนที่ชุมชนต้องการบริหารจัดการทุนชุมชน สาเหตุหลักมาจากแนวคิดกระแสหลักของทุนนิยมไม่สามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2550: 1-4) และชุมชนเน้นการพึ่งพาจากภาครัฐบาลในทุกๆ ด้าน แต่ไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนหรือการเข้าถึงการบริการของภาครัฐ ในรูปแบบสวัสดิการของรัฐ ดังนั้น ชุมชนจึงมาพิจารณาถึงการช่วยเหลือดูแลตนเอง ด้วยการฟื้นฟูทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดสวัสดิการชุมชนในรูปแบบความสัมพันธ์พื้นฐานแห่งปัจจัย 4 ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค นำมาเชื่อมโยงผู้คนกับธรรมชาติ ความเชื่อ ศรัทธา ศาสนา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้น ทำให้รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างฐานที่เข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองที่จะพัฒนาการดูแลชุมชนเพื่อให้มีระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นที่เป็นลักษณะเฉพาะที่เจาะจงและความพึงพอใจของชุมชน ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีการกำหนดประเด็นเกี่ยวกับสิทธิ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่จะขยายให้ประชาสังคมได้มีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ทำให้เกิดการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมเกี่ยวกับการกระจายอำนาจเพื่อเอื้อให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทหรือเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาประเทศให้เกิดการมีส่วนร่วมและเข้มแข็ง (คณะกรรมการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับประเทศไทย สถาปปฏิรูปแห่งชาติ, 2558: 162-163)

ขณะที่คำจำกัดความของสวัสดิการชุมชน ตามแนวคิดนักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ไว้มีความหมาย ดังนี้

คู่มือการดำเนินโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2552: 4) ได้กล่าวว่า สวัสดิการชุมชนเป็นระบบช่วยเหลือเกื้อกูลมาจากฐานรากในการพึ่งพาตนเองมากกว่าจะใช้ทรัพยากรเงินทองมาเป็นตัวตั้ง แต่เน้นการสัมพันธ์ในชุมชนมาสร้างเป็นระบบที่สมาชิกในชุมชนได้รับอย่างมีคุณค่าและได้รับอย่างมีศักดิ์ศรีซึ่งเป็นการสร้างหลักประกันให้กับชุมชนที่จะมุ่งความมั่นใจและความมั่นคงของคนชุมชน

อุทัย ปริญญาสุทินนท์. (2563: 207) กล่าวว่า สวัสดิการชุมชนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการสังคมในรูปแบบของการสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม ที่สามารถจะจำแนกให้เฉพาะเจาะจงตามความต้องการของชุมชนได้อีก 7 แบบ ที่มีฐานทุนของชุมชนเป็นเกณฑ์ในการกำหนดแบบ โดยมีดังนี้ 1) สวัสดิการฐานกลุ่ม

ออมทรัพย์ 2) สวัสดิการฐานวิสาหกิจชุมชน 3) สวัสดิการฐานทรัพยากรธรรมชาติ 4) สวัสดิการฐานศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี 5) สวัสดิการฐานชุมชนเมือง 6) สวัสดิการฐานผู้สูงอายุ 7) สวัสดิการฐานผู้ยากลำบาก พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2550 (สำนักงานปลัด กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2564: ออนไลน์) ได้ให้ความหมายว่า องค์การสวัสดิการชุมชนเป็นองค์กรภาคประชาชนที่มีการจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดสวัสดิการสังคมให้กับสมาชิกในชุมชนหรือการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมของเครือข่ายองค์การสวัสดิการชุมชน

จากคำจำกัดความของคำว่า “สวัสดิการชุมชน” พบว่า เป็นแนวคิดที่ต้องการสนับสนุนให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีการพึ่งพาตนเองอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแนวคิดที่สำคัญอยู่ 4 ประเด็น ดังนี้

1) สวัสดิการชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการสังคมที่อยู่ในรูปแบบการสนับสนุนให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

2) สวัสดิการชุมชนมีความเฉพาะเจาะจงมากกว่าสวัสดิการสังคม ที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง และทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแก้ปัญหาของตนเองด้วยแนวคิดองค์ความรู้ ทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาพื้นถิ่นของชุมชน

3) สวัสดิการชุมชนเน้นการพึ่งพาตนเอง ภายใต้ความสัมพันธ์ของชุมชนที่มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกัน ในรูปของพึ่งพาตนเอง ครอบครัว ธรรมชาติ ชุมชนและเครือข่ายชุมชนอื่นๆ

4) สวัสดิการชุมชนมีองค์กรสวัสดิการชุมชนจากภาคประชาชนมาส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการจัดตั้งสวัสดิการชุมชน

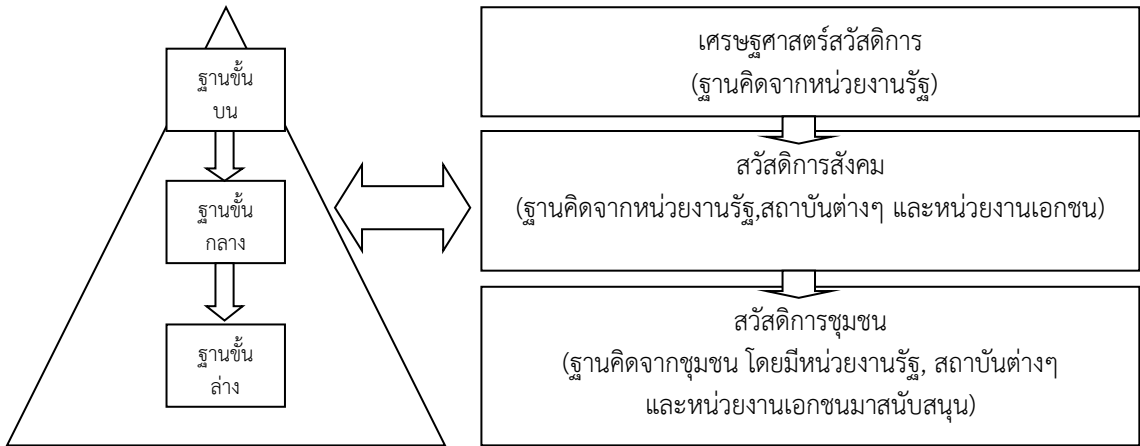
จากแนวคิดของเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ สวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน สามารถนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นมิติของแนวคิดดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 เปรียบเทียบแนวคิดเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ สวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน

เศรษฐศาสตร์สวัสดิการ	สวัสดิการสังคม	สวัสดิการชุมชน
<p>จุดเด่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีหน่วยงานภาครัฐบาล กำหนดนโยบาย หลักการและพันธกิจสู่การปฏิบัติในระดับมหภาค 2. เน้นทฤษฎีประสิทธิภาพสูงสุด หรือ “Optimal theory” เป็นการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐบาลกับสิ่งที่ควรจะเป็นอย่างไร (What ought to be) ภายใต้การพิจารณาในหลักการปฏิบัติจริงว่ามีโอกาสมากน้อยเพียงใดในระบบเศรษฐกิจและความพึงประสงค์ของประชาชน 3. เน้นการผลิตสินค้าและบริการจะเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการใช้ทรัพยากร <p>จุดอ่อน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่สามารถตอบสนองความต้องการประชาชนและสังคมได้อย่างทั่วถึง 2. งบประมาณจำกัด 3. วิเคราะห์ปัญหาจากระดับมหภาคมากกว่าระดับจุลภาคของประชาชน 	<p>จุดเด่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีหน่วยงานภาครัฐบาล สถาบันองค์กรต่างๆ และภาคเอกชน ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนายกระดับ 2. มีระบบการบริการที่ครอบคลุมในทุกด้านเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไข ปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม 3. ตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานให้ เป็นไปตามมาตรฐานให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต 4. คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน สิทธิทางสังคม และความเป็นธรรมทางสังคม <p>จุดอ่อน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถจัดบริการครอบคลุมทางสังคมได้มากกว่าแนวคิดเศรษฐศาสตร์สวัสดิการแต่ไม่ครอบคลุมในทุกด้านที่เฉพาะเจาะจงของชุมชน 2. งบประมาณจำกัด 	<p>จุดเด่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทอย่างแท้จริง ในการกำหนดสวัสดิการฐานรากของปัญหาและความต้องการของชุมชน 2. ชุมชนสามารถสร้างนวัตกรรมแห่งการพึ่งพาตนเองผ่านองค์ความรู้จากภูมิปัญญา วัฒนธรรม ความเชื่อ ศรัทธา มาเป็นหมุดยึดในการสร้างระบบของตนเอง 3. ชุมชนสามารถปรับและสร้างสวัสดิการพื้นฐานให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและธรรมชาติได้ง่าย 4. สวัสดิการชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจชุมชน ภายใต้เศรษฐกิจพอเพียงที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และสามารถปรับตัวได้คล่อง รวดเร็วในระดับจุลภาค <p>จุดอ่อน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การดำเนินการต้องอาศัยคนในชุมชนที่มีแนวคิดเดียวกัน ผู้นำที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพัฒนาและยกระดับชุมชน

ที่มา: สังเคราะห์จาก อุทัย ปริญญาสุทินันท์ (2563: 208); ธนาชัย สุนทรอนันตชัย (2559: 53-59)

จากองค์ประกอบของตารางที่ 5.1 ข้างต้นสามารถนำมากำหนดกรอบแนวคิดดังรูปภาพที่ 5.2

รูปภาพที่ 5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ, สวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน
ที่มา: ผู้เขียนวิเคราะห์

หลักการและวิธีการในการจัดสวัสดิการชุมชน

สวัสดิการชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากชุมชนมีการยกระดับในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนของคนในชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเอง โดยสวัสดิการชุมชนถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการสังคมที่มีหลักการสากลที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ยึดหลักไว้ ดังนี้ (ระพีพรรณ คำหอม, 2557: 21-22., อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2563: 208-210)

- 1) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) พึ่งมีในสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้กำหนดให้คนในชาติ ประกอบด้วย บุคคล เด็ก เยาวชน สตรี คนพิการทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ อย่างมีความเท่าเทียม (Equality) ที่จะได้รับบริการขั้นพื้นฐานในด้านต่างๆ ให้ครอบคลุมทุกมิติ
- 2) ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) สวัสดิการที่รัฐพึงจะต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการขั้นพื้นฐานที่สามารถจะสนองตอบปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นการบริการทั่วไปโดยพื้นฐานขั้นต่ำสุดที่รัฐต้องจัดให้กับประชาชนที่มีความเสมอภาค (Equity) อย่างเหมาะสม
- 3) ความยุติธรรมอย่างเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) กล่าวคือ เป็นการจัดสรรการบริการคนในสังคม โดยไม่เลือกปฏิบัติทั้งเพศหญิง เพศชาย ชนชั้น ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อทางการเมือง ให้เกิดการบริการขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงทุกกลุ่มคน กลุ่มอาชีพในพื้นที่แผ่นดินของประเทศ
- 4) การมีส่วนร่วมของคนในสังคมทุกระดับ (Participation) เป็นการเปิดโอกาสในคนในสังคมทุกระดับมีส่วนร่วมในการร่วมคิด เสนอแนะ แก้ปัญหา วางแผน ร่วมดำเนินการและประเมินผลการบริการของภาครัฐในการบริการขั้นพื้นฐานตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในสังคมอย่างแท้จริง
- 5) ความโปร่งใส (Transparency) เน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของคนในสังคมร่วมกันตรวจสอบเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตยในการดำเนินการบริการขั้นพื้นฐานของภาครัฐ
- 6) ความเสี่ยงทางสังคม (Social Risks) สังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้น การดำเนินการบริการขั้นพื้นฐานของรัฐต้องมีการวางแผนระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการเข้าร่วม

ในการบริหารความเสี่ยงในทุกๆ ด้านที่สามารถเชื่อมโยงถึงทุกระดับของประชาชน นอกจากนั้นเน้นการพึ่งพาตนเองเพิ่มขึ้น

หมุดยึดหลักการสากลดังที่ได้กล่าวมา ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้คนในสังคมพึงจะได้รับสิทธิอันพึงมีพึงได้ตามพระราชบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ไม่ว่าจะเป็นสิทธิมนุษยชน การได้รับการบริการขั้นพื้นฐานตามความต้องการของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต โดยได้รับสิทธิทุกระดับทุกชนชั้นเป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่สุด และได้เข้ามามีบทบาทในการร่วมการวางแผน ดำเนินการและการติดตามผลการดำเนินการตามหลักประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดความโปร่งใสของการบริการภาครัฐให้กับประชาชน อย่างไรก็ตามภาครัฐยังมีข้อจำกัดอยู่หลายด้าน โดยเฉพาะสิ่งสำคัญคือ ด้านต้นทุนและงบประมาณที่ภาครัฐมีจำกัดที่จะสามารถตอบสนองอรรถประโยชน์ (Utility) ให้กับประชาชนและสังคมได้ทุกๆ ด้านตามความประสงค์ รวมทั้งการดำเนินการต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นว่าประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจะมีผลมากน้อยเพียงใด ทำให้การดำเนินการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมในรายประเด็นย่อยๆ ตามความต้องการของประชาชนที่มีความแตกต่างกันทั้งวัฒนธรรม ศาสนา ความคิด ความเชื่อ รวมทั้งในแต่ละภูมิภาคที่มีสภาพอากาศ ภูมิประเทศที่มีความแตกต่างกัน จึงทำให้การจัดสวัสดิการของภาครัฐยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง การจัดการสวัสดิการชุมชนจึงมีบทบาทบนพื้นฐาน “เศรษฐกิจชุมชน” ที่ต้องการให้สำนึกถึงจิตวิญญาณของตนเน้นการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือชุมชนและสังคม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและวันวรรจจะนู, 2555: 10-11) เนื่องจากแนวคิดทุนนิยมสุดโต่งเน้นวัตถุนิยม ปฏิเสธวัฒนธรรมและศาสนาอันมีค่าของชุมชนซึ่งเข้ามาครอบงำระบบคิดอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ทางออกโดยเฉพาะในสังคมไทยต้องมีการรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนเริ่มจากชุมชนขนาดเล็ก หมู่บ้าน ตำบล วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ชุมชนที่มีการจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชนด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายและช่วยเหลือร่วมมือกัน

โดยการจัดสวัสดิการชุมชนสามารถจำแนกรูปแบบได้ 7 รูปแบบ ดังนี้ (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2555: 11-14., รัตติยา พนาจันทร์, ออนไลน์: 25-27., คชนอง พิณ, 2560: 287-291)

1) รูปแบบองค์กรการเงินชุมชนกลุ่มออมทรัพย์หรือองค์กรการเงินชุมชน ถือว่าเป็นการริเริ่มพัฒนาเป็นกองทุนในการออมซึ่งเป็นวินัยขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการยกระดับของการสร้างสวัสดิการชุมชนในด้านอื่นๆ ต่อไป โดยองค์กรการเงินเป็นการดำเนินการทางการเงินที่จะช่วยเหลือให้กับสมาชิกที่เข้าร่วมในการออมตามระเบียบและข้อกำหนดของกลุ่มที่กำหนดไว้ เปรียบได้ว่าเป็นองค์กรการเงินในรูปแบบหนึ่งเหมือนธนาคารหรือสหกรณ์การเงิน

2) รูปแบบการผลิต ธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน เป็นรูปแบบที่เกิดจากใช้เวลาว่างจากอาชีพหลักที่ทำนา ทำไร่ หรือทำสวน มาสร้างอาชีพเสริมด้วยการนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์จากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิเช่น การทอผ้า ทำเครื่องจักรสานใช้ภายในครัวเรือน เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ถือว่าเป็นรายได้เสริมที่ก่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าจากการใช้วัสดุภายในท้องถิ่นและก่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่ายที่ต้องมีการซื้อผลิตภัณฑ์จากภายนอกชุมชน และพัฒนาเป็นกลุ่มสมาชิกการผลิตในการขายผลิตภัณฑ์เพื่อหารายได้เสริม ยกกระดับเป็นสวัสดิการชุมชนกลุ่มธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน

3) รูปแบบความเชื่อ อุดมการณ์และศาสนา เป็นรูปแบบที่เน้นความเป็นจิตวิญญาณของพื้นที่ถิ่นของตนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทั้งความเชื่อ ศรัทธา หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นเป็นแกนหลักให้เกิดเป็นแนวทางในดำเนินกิจกรรมสวัสดิการชุมชนให้สอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้าน พระหรือผู้นำศาสนาทั้งทางกายและจิตใจ โดยหลักแล้วมิได้เน้นการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจแต่เน้นความพอเพียง พอประมาณ และการพัฒนาจิตใจ

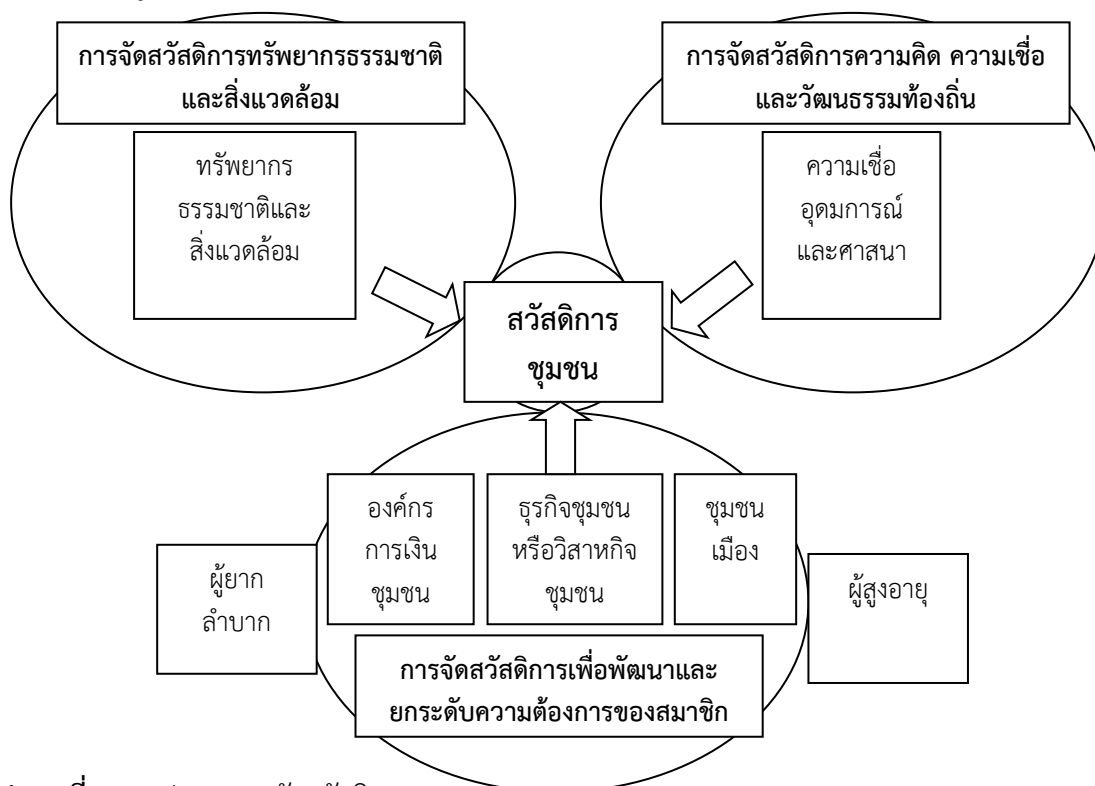
4) รูปแบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการยึดต้นทุนดั้งเดิมของชุมชนที่อยู่มาก่อนตั้งแต่บรรพบุรุษ มาจัดการเพื่อความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีพ อันเนื่องมาจากเป็นแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ สัตว์น้อยใหญ่ที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน สามารถสร้างเป็นรายได้และลดรายจ่ายในการดำรงชีพของชุมชน

5) รูปแบบชุมชนเมือง เป็นการสร้างเมืองให้น่าอยู่ด้วยการมีการจัดสรรสวัสดิการเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่มีความแออัด ระบบสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะ มูลฝอย อีกทั้งจากมลภาวะเป็นพิษทางอากาศและทางน้ำ เป็นต้น

6) รูปแบบผู้ยากลำบาก เป็นการรวมตัวกันของผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่มีการช่วยเหลือแบ่งปันบนพื้นฐานความเอื้ออาทรในสังคม ซึ่งมีได้เป็นการจัดตั้งเพื่อการสงเคราะห์แต่มาจากฐานความต้องการของสมาชิกที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน มากำหนดเกณฑ์และแนวทางในการสร้างความมั่นคงของชีวิตให้มีความอยู่ดีกินดี (ทศพร แก้วขวัญไกรและคณะ, 2563: 52)

7) รูปแบบผู้สูงอายุ เป็นการจัดสวัสดิการที่มีภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณซึ่งอยู่ในรูปเงินสงเคราะห์ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุและกองทุนผู้สูงอายุที่มีความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในการสร้างภาพลักษณ์อันทรงคุณค่าแก่ผู้สูงอายุกับลูกหลาน โดยไม่เป็นภาระให้คนรุ่นหลัง อีกทั้งสร้างเป็นฐานความรู้แห่งภูมิปัญญาในการสืบทอดต่อกับคนรุ่นถัดๆ ไป

จากรูปแบบทั้ง 7 แบบ สามารถนำมาจัดสวัสดิการในกรอบความคิดได้ 3 รูปแบบ กล่าวคือ 1) การจัดสวัสดิการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การจัดสวัสดิการความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) การจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาและยกระดับความต้องการของสมาชิก โดยเราสามารถนำมากำหนดกรอบหลักการได้ดังรูปภาพที่ 5.3

รูปภาพที่ 5.3 รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน

ที่มา: สังเคราะห์จากไพรัช บวรสมพงษ์. (2555: 11-14); รัตติยา พนาจันทร์. (ออนไลน์: 25-27);

คะนอง พิณ. (2560: 287-291)

แนวทางการจัดสวัสดิการชุมชน

การจัดสวัสดิการชุมชนเป็นการรวมกลุ่มของชุมชนที่มีอุดมการณ์เดียวกันที่ต้องการสร้างหลักประกันความมั่นคงให้กับบุคคลที่เป็นสมาชิกชุมชนที่ครอบคลุมรวมทั้งความกินดีอยู่ดี ทั้งในรูปธรรมที่เป็นสิ่งของ เงินทองต่างๆ และในรูปนามธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไทยในการช่วยเหลือเกื้อกูลและมีน้ำใจกันตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2550: 5-8) โดยการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีความเข้มแข็งมาจากการสร้างเครือข่ายชุมชนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มุมมองที่หลากหลายซึ่งทำให้เกิดเป็นบทเรียนที่จับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรมออกมาเป็น 7 ประการ ดังนี้

1. ดำเนินการจากสิ่งที่เป็นจริงของชุมชน โดยมีได้นำของชุมชนอื่นมาทำตามแบบทั้งหมดแต่เป็นการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน

2. เริ่มจากพื้นฐานของชุมชนระดับจุลภาคขนาดเล็กๆ ที่ชุมชนรู้เข้าใจไปในทิศทางเดียวกันแล้วค่อยพัฒนาระดับมหภาคที่มีขนาดใหญ่ขึ้นและมีความซับซ้อนในการจัดสวัสดิการชุมชนที่สามารถยกระดับในการทำธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน

3. ยกระดับความคิดของชุมชนเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองและจิตอาสาในการเอื้ออาทรให้กับคนในชุมชน โดยมีได้มุ่งเน้นเรื่องเงินหรือผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก แต่พิจารณาว่าเงินเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่สามารถพัฒนาสวัสดิการชุมชนให้ไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

4. มองถึงสิทธิอันชอบธรรมของทุกคนในชุมชนให้มีคุณค่าเท่าเทียมกันและมีศักดิ์ศรี โดยมีได้แบ่งแยกเชื้อสาย พรรคพวก ชายหรือหญิง เด็กหรือผู้สูงอายุ และผู้บกพร่องทางร่างกาย

5. เน้นการบูรณาการทุกส่วนเป็นองค์รวมในการเชื่อมโยงเข้าหากันที่สามารถสร้างเครือข่ายในการจัดการสวัสดิการได้รอบด้าน

6. การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ

7. การจัดสวัสดิการชุมชนต้องใช้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มสมาชิกชุมชนที่จะประสบความสำเร็จ ดังนั้น กลุ่มสมาชิกชุมชนต้องรู้จักคิด รู้จักรอ รู้จักโอกาสและต้องทำด้วยความรัก ความอดทน

ประกอบกับรัฐบาลได้กำหนดเรื่อง “สวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติ” มีงบประมาณสนับสนุนที่ทำให้องค์กรชุมชนได้มีส่วนร่วมและพัฒนาสวัสดิการชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของคนชุมชนตามกฎหมาย โดยการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นรูปแบบกองทุนที่เกิดจากกองทุนสมทบ 3 ฝ่าย ประกอบด้วย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และรัฐบาล ทำให้การขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนในรูปแบบกองทุนเป็นรูปธรรมชัดเจน จากกลไกการบริหารจัดการในคณะทำงานเป็นผู้ขับเคลื่อนทั้งส่วนตำบล ส่วนจังหวัด ส่วนกลุ่มจังหวัดและส่วนภาค ซึ่งมีบทบาทในการหนุนเสริมพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกองทุนชุมชนในการนำวิธีการและความต้องการชุมชนไปประสานความร่วมมือกับภาคีต่างๆ ทำให้มีการกำหนดแผนงานและขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้(สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2552: 27-31)

แผนงานระยะที่ 1 สนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนทั่วประเทศ กล่าวคือ รัฐบาลได้ประกาศนโยบายแห่งชาติเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนเพื่อสร้างหลักประกันให้เกิดความมั่นคงของชุมชน โดยมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งสวัสดิการชุมชนอยู่ในรูปแบบกองทุนซึ่งมีงบประมาณ พ.ศ.2553 มี 2 รูปแบบ คือ 1.สนับสนุนงบประมาณที่มีกองทุนสวัสดิการชุมชนก่อนมีโครงการสนับสนุน 2.สนับสนุนงบประมาณจัดตั้งกองทุนใหม่และสมทบกองทุนตำบลใหม่ที่ยังไม่มีกองทุนสวัสดิการ เป้าหมายเบื้องต้นต้องการให้พัฒนาคุณภาพกองทุนสวัสดิการชุมชน การดูแลผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากลำบากเพื่อให้ครอบคลุมได้ทุกกลุ่มของประชาชน โดยในการ

สนับสนุนงบประมาณกองทุนต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ ประกอบด้วย 1) มีการดำเนินการเป็นกองทุนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 1 ปี จากการรับรองของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนหรือพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ของจังหวัด 2) กองทุนมีสมาชิกที่หลากหลายทั้งเด็ก เยาวชน คนชรา ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส กระจายทั้งตำบลที่มีสมาชิกไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนหมู่บ้าน/ชุมชน/ท้องถิ่น 3) เงินกองทุนสวัสดิการชุมชนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) มีการจัดตั้งระบบบริหารอย่างชัดเจน ประกอบด้วย คณะกรรมการ สมาชิกทะเบียน/ข้อมูลสมาชิก ระเบียบข้อบังคับ ระบบบัญชีการเงิน แผนการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานให้สาธารณชนรับทราบประจำปี 5) การจัดสวัสดิการชุมชนต้องมีพื้นฐานอย่างน้อย 3 เรื่อง ประกอบด้วยเรื่อง การเกิด การเจ็บ การตาย การศึกษา ส่งเสริมอาชีพที่สามารถเชื่อมโยงสวัสดิการกับการพัฒนาอื่นๆ ในชุมชนได้ นอกจากนั้นเน้นการสนับสนุนการเชื่อมโยงกลไกขับเคลื่อนงานให้มีลักษณะเครือข่ายในระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับจังหวัดและระดับชาติให้เกิดการบูรณาการให้ครบทุกจังหวัดทั่วประเทศ

แผนงานระยะที่ 2 การพัฒนาระบบ “กองทุนสวัสดิการชุมชนแห่งชาติ” เป็นการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนทั่วประเทศอย่างต่อเนื่อง 3 ปี และให้ครอบคลุมภายใน 10 ปี หลังจากมีการกำหนดเป็นนโยบายแห่งชาติว่าด้วยสวัสดิการชุมชน พร้อมทั้งทบทวน แก้ไขและปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบเพื่อให้เอื้อประโยชน์กับการจัดสวัสดิการชุมชนที่อาจมีกฎหมายบางประการที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกันเอง โดยมีการกำหนดแผนพัฒนาความเข้มแข็งของสวัสดิการชุมชนที่สามารถยกระดับทั้งระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวให้ครอบคลุม ครอบคลุม ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมขณะที่การติดตามและประเมินผลโครงการ มีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นผู้รับผิดชอบหลักการติดตามและประเมินผลทุกโครงการทุก 3 เดือน ทั้งในระดับจังหวัดและระดับงานสวัสดิการชุมชนจากการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายองค์กรชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการกระจายรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและภาคีเครือข่าย

ในการดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชน พบว่า มีแนวทางการปฏิบัติเกิดจากการรวมกลุ่มของชุมชนที่มีอุดมการณ์เดียวกันมาสร้างหลักประกันขั้นพื้นฐานให้กับสมาชิกและคนในชุมชนตนเอง โดยการพึ่งพาตนเองเป็นหลักและรัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่มีเอกลักษณ์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่จะตอบสนองสวัสดิการชุมชนที่เข้าถึงอรรถประโยชน์ที่แท้จริงของกลุ่มชุมชนจึงได้สนับสนุนเป็นสวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติมีงบประมาณ การสนับสนุนในทุกๆ ด้านเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมในการพัฒนาระบบเป็นกองทุนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีการติดตามผลจากส่วนกลางของรัฐ เครือข่ายพันธมิตรช่วยเหลือ แนะนำเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กรณีศึกษาการจัดกองทุนเพื่อสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ

ในบทความชิ้นนี้นำเสนองานวิจัยการจัดกองทุนสวัสดิการชุมชนในรูปแบบทั้ง 7 รูปแบบประกอบด้วย 1) รูปแบบองค์กรการเงินชุมชนกลุ่มออมทรัพย์หรือองค์กรการเงินชุมชน 2) รูปแบบการผลิตธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน 3) รูปแบบความเชื่อ อุดมการณ์และศาสนา 4) รูปแบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) รูปแบบชุมชนเมือง 6) รูปแบบผู้ยากลำบาก 7) รูปแบบผู้สูงอายุ เพื่อให้เห็นแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีแนวคิดของกระบวนการจัดการ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคเพื่อนำไปพัฒนาชุมชนในการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป ดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 กรณีศึกษาการจัดกองทุนเพื่อสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ

1.การจัดการสวัสดิการรูปแบบองค์กรการเงินชุมชน			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1.เรื่อง “กระบวนการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อความมั่นคงของชุมชน” (พระคมสัน เจริญวงศ์, 2562: 939-950)	การจัดการกองทุนส่งเสริมการออม มีกระบวนการจัดการ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดการองค์การ 3)การสั่งการ 4) การควบคุมและ 5) การบริหารงานบุคคล	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จมี 7 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการ 2) การประชาสัมพันธ์ 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหมู่บ้าน 4) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน 5) การเปิดรับเงินสัจจะออมทรัพย์ทุกๆ เดือน 6) การมีจิตอาสาของคณะกรรมการ 7) การทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกด้าน	อุปสรรคการจัดการกองทุน มี 5 ประการ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงกองทุนสวัสดิการที่ประสบความสำเร็จที่ไม่สอดคล้องกับบริบทชุมชนของตนเอง 2) การมีสมาชิกจำนวนมาก 3) การให้สวัสดิการสูงเกินไป 4) การจัดการสวัสดิการให้กับสมาชิกไม่เต็มที่ 5) การไม่เข้าใจจุดการณ์ที่แท้จริงของสมาชิก
2. เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์ในการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี” (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2555: บทคัดย่อ)	กระบวนการจัดการจะคัดเลือกคณะกรรมการด้วยการเลือกตั้งมาดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยได้รับความยินยอมของสมาชิกในการบริหารจัดการในด้านต่างๆ โดยกองทุนจัดเพื่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในพื้นที่ชุมชน การรักษาพยาบาล ค่าเยี่ยมไข้ รับค่าฌาปนกิจ สิทธิรับเงินทุนการศึกษา เป็นต้น เน้นสมาชิกเป็นเจ้าของร่วมกันและเป็นสวัสดิการชุมชนในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาและความยากลำบาก	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ โดยกองทุนมีฐานความคิดที่เน้น “ความเป็นเจ้าของร่วมกัน” ดังนั้น มุ่งแนวคิดมากกว่าตัวเงิน โดยเน้นการสร้างคุณค่าทางจิตใจในการดูแล ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และเสียสละ	ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและการจัดการสวัสดิการอาทิเช่น 1) ใ้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ส่งเสริมความรู้ เอื้ออำนวยความรู้เกี่ยวกับการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง 2) ส่งเสริมและปลูกฝังกระบวนการสร้างจิตสาธารณะ 3) การสร้างเครือข่ายระหว่างท้องถิ่นกับท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเพื่อจัดการพื้นที่ร่วมกัน

1.การจัดการสวัสดิการรูปแบบองค์กรการเงินชุมชน (ต่อ)			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
3. เรื่อง “ การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเชิงกลยุทธ์ กรณีศึกษา: กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก” (นิตยา ดอกไม้และคณะ, 2557: 101-114)	มีกระบวนการหลักอยู่ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนที่ได้ดำเนินการตามอุดมการณ์ของผู้นำกองทุนที่ช่วยเหลือประชาชนที่มีความยากจนและผู้ด้อยโอกาส และสร้างหลักประกันความมั่นคง 2) ด้านการจัดการมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการให้มีโครงสร้างชัดเจน 3) ด้านสั่งการตามรูปแบบการจัดการสวัสดิการอย่างเหมาะสมกับสมาชิกในแต่ละประเภทอย่างเป็นธรรม 4) ด้านการควบคุมไม่มีการออกกฎระเบียบเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนแต่เน้นความไว้นื้อเชื่อใจระหว่างกันของสมาชิก โดยการนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ 5) ด้านการบริหารงานบุคคลนำหลักศาสนาเป็นแนวทางสร้างศรัทธา สร้างขวัญกำลังใจ	ปัจจัยที่ประสบผลสำเร็จ เกิดจาก 1) ผู้นำกองทุนสวัสดิการมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 2) สมาชิกของกองทุนเข้าใจหลักการของสวัสดิการชุมชน 3) โครงสร้างการบริหารได้กระจายอำนาจแบ่งภาระการทำงานอย่างชัดเจน 4) มีช่องทางการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการกองทุนกับสมาชิกหลายทาง อาทิเช่น เสียงตามสายชุมชน วิทยุชุมชน เฟสบุ๊กไลน์ เป็นต้น 5) นำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นหลักการเพื่อสร้างกรอบในการบริหารงาน	อุปสรรคในการบริหารจัดการกองทุน เกิดจาก 1) แผนในการปฏิบัติงานไม่ชัดเจนซึ่งเปลี่ยนแปลงตามประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน 2) สมาชิกมีจำนวนมากทำให้การมีส่วนร่วมของสมาชิกยังไม่ครอบคลุม 3) มีรายได้จำกัด ดังนั้นต้องการงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ 4) ในทางปฏิบัติมีการรวมอำนาจไว้ที่ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนเพียงผู้เดียว 5) เกิดการขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการเนื่องผลประโยชน์ของกองทุน 6) คณะกรรมการของกองทุนมีจำนวนน้อยและขาดทักษะความรู้ความสามารถในเรื่องกองทุนสวัสดิการชุมชน

2.การจัดการสวัสดิการรูปแบบธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการจัดการธุรกิจชุมชน กรณีศึกษา: ตำบลคลองเคียน อำเภอดงตาล จังหวัดมุกดาหาร” (อภิสรารัตน์ ชุ่มจิตร, นิตยา ชัชกุลและเครือวัลย์ ชัชกุล, 2557: 94-114)	กระบวนการจัดการ พบว่า 1) มีการตั้งกลุ่มผลิตและจำหน่ายสินค้าที่มีสมาชิกดำเนินธุรกิจแบบเดียวกัน ประกอบด้วย 1.กลุ่มตลาดกลางสัตว์น้ำตะกั่วทุ่ง (สาขาย่อยบ้านหินร่ม) 2. กลุ่มผลิตและจำหน่ายเครื่องแกงบ้านคลองใส 3. กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนและธุรกิจขายกลางและขนาดย่อมบ้านเจ้าขรัว 2. มีคณะกรรมการบริหารแต่ละกลุ่ม	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ พบว่า 1) โอกาสด้านเงินทุนที่มีแหล่งเงินทุนจากกองทุนของภาครัฐ ได้แก่ กองทุนตั้งตัว ซึ่งเป็นนโยบายเร่งด่วนทางเศรษฐกิจ 2) ด้านการตลาดที่มีโอกาสการขยายตลาดเป้าหมายใหม่เพิ่มขึ้น 3) ด้านเครือข่ายที่มีกิจกรรมจากภายนอกทำให้เกิดวิสาหกิจนวัตกรรมใหม่ขยายความร่วมมือ	อุปสรรคในการจัดการธุรกิจชุมชน พบว่า 1) ด้านแรงงาน 2) ด้านงบประมาณ 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิกและสวัสดิการภายในกลุ่ม 4) กฎ ระเบียบ ข้อบังคับชุมชนที่ยังกำหนดทิศทางไม่ชัดเจน
2. เรื่อง “การจัดการธุรกิจชุมชน ในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอดงตาล จังหวัดมุกดาหาร” (วาสนา พิทักษ์ธรรม, 2554: 65-70)	กระบวนการจัดการ พบว่า 1) มีการตั้งกลุ่มเพื่อบริหารจัดการกลุ่ม สภาพปัญหาของแต่ละกลุ่มให้สอดคล้องกับสมาชิก 2) เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิกและผู้นำชุมชน 4) การมีเครือข่ายที่มีลักษณะวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชน	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ พบว่า 1) การบริหารจัดการกลุ่มมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์อย่างเป็นระบบ 2) มีแผนชุมชนที่กำหนดแนวทางในการดำเนินงานเชื่อมต่อกับแผนของชุมชนกับองค์กรภายนอกที่สนับสนุน 3) การปรับกระบวนการความคิดและทัศนคติของผู้ประกอบการให้มีความผูกพันกับชุมชน 4) ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง	อุปสรรคในการจัดการธุรกิจชุมชน พบว่า การดำเนินการจัดการธุรกิจชุมชนไม่มีปัญหาหรืออุปสรรค แต่ปัญหาของกลุ่มธุรกิจชุมชนเกิดจากการวิเคราะห์การตลาดกลุ่มเป้าหมายที่จะขายสินค้าและบริการยังขาดความรู้ รวมทั้งการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้มีเอกลักษณ์ของชุมชนไม่มีทักษะในการปฏิบัติทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ

3.การจัดการสวัสดิการรูปแบบความเชื่อ ศรัทธา อุดมการณ์และศาสนา			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “โครงการแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนตำบลบางนางลี่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ระยะเวลา 2 ปี” (เพ็ญศรี หาดสมบัติ, 2562: 60-61)	แนวทางในการปฏิบัติการเพื่อจัดการ โดย 1) การประชุมที่คณะกรรมการอย่างต่อเนื่องทุกวัน ที่ 15 ของแต่ละเดือน 2) การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการกองทุน เบื้องต้นเรื่องการวางแผน การเงิน การบัญชี และการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นๆ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินการกองทุนและวิเคราะห์ถึงปัญหาและแนวทางพัฒนา 4) การจัดเวทีย่อยในแต่ละชุมชนอย่างต่อเนื่อง 5) การประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิกเพื่อทราบข้อมูลและการเคลื่อนไหวของการดำเนินการ	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จมาจาก 1) แนวคิดของความเชื่อมั่น อุดมการณ์และมีความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนเกิดจากความผูกพันและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชน 2) ความภูมิใจของสมาชิกที่มีต่อความมั่นใจจากการจัดสวัสดิการชุมชนกองทุนสวัสดิการ	สมาชิกและคณะกรรมการบางส่วนยังไม่เข้าใจแนวคิด การบริหารจัดการและการทำงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนสวัสดิการให้ทันกับความต้องการของสมาชิก อาทิเช่น การปลูกมะพร้าวของอาชีพดั้งเดิมมีความสำคัญลดลงแล้วมีการจัดกองทุนในการช่วยเหลือในด้านอื่นๆ เพิ่มขึ้น ทดแทนอาชีพดั้งเดิมเป็นต้น
2. เรื่อง “การจัดสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชนในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน เขตคันนายาว” (จินตนา กาศมณี, 2557: 251-264)	กระบวนการจัดการเน้น 1) ปัจจัยภายในเกิดจากความเท่าเทียมและเสมอภาค เพื่อให้เกิดความมั่นคง ภาคภูมิใจ อย่างมีศักดิ์ศรีที่สอดคล้องกับบริบทสังคม ชุมชนวัฒนธรรมและทุน 2) ปัจจัยภายนอก เน้นการสร้างเครือข่ายให้ครอบคลุม 1) กลุ่มองค์กรการเงิน 2) เครือข่ายเศรษฐกิจที่จะนำสินค้าและบริการมาจำหน่ายกับกองทุน	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จมาจาก 1) ความไว้วางใจและเครือข่ายทางสังคม 2) ภาวะผู้นำที่เกิดจาก “จิตวิญญาณของผู้ผู้นำ” ที่มีความซื่อสัตย์ จริงใจและมีจิตสาธารณะ 3) ทุกคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญการร่วมมือร่วมใจสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน 4) การช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพากันของคนในชุมชนที่สามารถ	การสร้างเวทีภาคประชาชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน ชุมชนกับชุมชนอื่น และเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการกำหนดแนวทางให้ไปในทิศทางเดียวกับให้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม

3.การจัดการสวัสดิการรูปแบบความเชื่อ ศรัทธา อุดมการณ์และศาสนา(ต่อ)			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
	3) เครือข่ายประสานงานหลักประกันสุขภาพ 4) เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค 5) เครือข่ายประสานภัยพิบัติ 6) เครือข่ายยาเสพติด 7) เครือข่ายสภาเกษตรกร 8) เครือข่ายสื่อชุมชน	ป้องกันชุมชนจากภัยภายนอก	

4.การจัดการสวัสดิการรูปแบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “ระบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับชุมชนชาวนาเพื่อรองรับภัยแล้ง บ้านหนองบัวแปะ ตำบลสร้างแข่ง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม” (บุญฤทธิ์ ทำมีดและคณะ, 2558: 50-59)	การจัดการระบบสวัสดิการได้มีการแบ่งสถานการณ์ภัยคุกคาม ความเสี่ยงและความเปราะบางต่อความมั่นคงอาหารของชุมชนจากการมีวิเคราะห์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเป็น 3 ประเด็น คือ 1) สวัสดิการความมั่นคงอาหารชุมชน 2) สวัสดิการกับสถานการณ์ภัยแล้ง 3) สวัสดิการเฝ้าต่อการรับมือภัยแล้ง	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 1) มีการร่วมมือในระดับพื้นที่ของชุมชนชาวนาทั้งภาคประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชน 2) เกิดการเรียนรู้ที่ช่วยการคิด วิเคราะห์วางแผน 3) ทำแผนการจัดการชุมชนตนเองอย่างเป็นรูปธรรมทำให้เกิดระบบ 1) สวัสดิการกองทุนอีกแห่ง (รูปแบบเงิน) ในการช่วยเหลือสมาชิก 2) โรงทาง (อิมบิยู) 3) จัดสรรพื้นที่สาธารณะนำมาผลิตแหล่งอาหารระยะสั้นและระยะยาว 4) สวัสดิการต้นบุญ เน้นการขยายฐานการปลูกตามหัวไร่ปลายนา เป็นอาหารชุมชน	1) การปรับทัศนคติและแนวคิดของชุมชนเน้นการพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น 2) สวัสดิการกองทุนอีกแห่งมีการส่งมอบเงินล่าช้า ขาดการสรุปผลการดำเนินงาน/การติดตามประเมินผล อีกทั้งโครงสร้างการบริหารงานยังไม่ชัดเจน 3) สวัสดิการต้นบุญ บางครั้งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างเพียงพอและบางส่วนของสมาชิกนำไปเกินความต้องการของตนเองทำให้การแบ่งปันในชุมชนไม่ทั่วถึง

5.การจัดการสวัสดิการรูปแบบชุมชนเมือง			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “สวัสดิการชุมชนกับการสร้างสังคมเข้มแข็งในเขตกรุงเทพมหานคร” (สมศักดิ์ สามัคคีธรรมและสุพรรณิ ไชยอำพร, 2560: 140-161)	<p>การจัดการภายนอก มุ่งการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย คือ 1) ชุมชนและเครือข่าย 2) ศาสนสถาน (วัด โบสถ์ มัสยิดอื่น) 3) สถานศึกษา หน่วยงานราชการและองค์การพัฒนาเอกชน</p> <p>การจัดการภายในสร้างความเข้มแข็ง คือ</p> <p>1) เข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ (พัฒนาอาชีพรายได้เพียงพอ) 2) เข้มแข็งด้านสังคม (ไว้วางใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่) 3) เข้มแข็งวัฒนธรรม (ภูมิใจในจารีตประเพณี รักษา/สืบสานวัฒนธรรม) 4) เข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อม (ที่อยู่อาศัยที่มั่นคง สิ่งแวดล้อมที่ดี และสาธารณูปโภคครบถ้วน) 5) เข้มแข็งด้านการเสริมอำนาจการต่อรอง (รวมกลุ่ม ชัดแย้งในกลุ่มให้น้อยที่สุด)</p>	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จคือ 1) การมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชน เมื่อชุมชนเข้าร่วมสวัสดิการชุมชนกับการสร้างความเข้มแข็ง มีความตระหนักและเชื่อมั่นเกี่ยวกับความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะจากเดิมเป็นชุมชนแออัด เปลี่ยนเป็นชุมชนที่มีบ้านเรือนมั่นคง แข็งแรงที่เป็นหลักประกันระยะยาว และเชื่อมั่นในการจัดสวัสดิการอื่นๆ ตามมา อาทิเช่น กองทุนสวัสดิการชุมชนทำวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น 2) ผู้นำที่มีการเปลี่ยนแปลง 3) การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาชน	การเปลี่ยนแปลงชุมชนเมืองรวดเร็วทั้งเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองต้องมีเวทีชุมชนเมืองไว้รับฟังความคิดเห็นและเสนอแนะสม่ำเสมอเพื่อนำมาปรับตัวของชุมชนเมืองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

5.การจัดการสวัสดิการรูปแบบชุมชนเมือง (ต่อ)			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
2. เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนโค้งรถไฟยมราช” (วิมลพรรณ กุญแจทอง, 2551: 90-101)	การจัดการเริ่มจากแนวคิดเล็กๆ สู่แนวคิดใหญ่ๆ ภายใต้สวัสดิการชุมชนเมือง 3 ฐานคิดหลัก คือ 1) สวัสดิการฐานองค์การการเงิน 2) สวัสดิการฐานคิดอุดมการณ์/ศาสนา 3) สวัสดิการฐานคิดชุมชนเมือง	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จคือ 1) ผู้นำชุมชน ผู้นำและครูสอนศาสนา รวมทั้งผู้อาวุโสในชุมชนเป็นจุดยึดเหนี่ยวของคนในชุมชนทำให้มีอุดมการณ์ที่ทำให้ทุกคนมองถึงผลประโยชน์ส่วนร่วม 2) มีคณะกรรมการที่สามารถไว้น้ำใจเชื่อใจต่อกัน และมีความพร้อมในการทำงาน ตรวจสอบได้	1) ชุมชนมีผู้อาศัยหลากหลายอาชีพและต่างความคิดทำให้แตกแยกในชุมชน 2) สมาชิกในชุมชนบางคนไม่ให้ความร่วมมือ อีกทั้งหน่วยงานรัฐบางครั้งสนับสนุนสงเคราะห์มากเกินไปจนทำให้ไม่คิดพึ่งตนเองและการตรวจสอบควบคุมยังไม่ชัดเจน

6.การจัดการสวัสดิการรูปแบบผู้ยากลำบาก			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “รูปแบบพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มชุมชนผู้ยากลำบาก กรณีศึกษาหมู่บ้านสง่างาม หมู่ 15 ตำบลสะแกข่า อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” (ทศพร แก้วขวัญไกรและคณะ, 2563: 51-63)	กระบวนการจัดการในทางพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มชุมชนผู้ยากลำบาก แบ่งความต้องการได้ 4 ด้านคือ 1) ด้านธนาคารคนจน 2) ด้านสหกรณ์ชุมชน 3) ด้านสวัสดิการชุมชน 4) ด้านชุมชนยั่งยืน	-	พฤติกรรมแนวคิด/ทัศนคติความยากจนของกลุ่มผู้ยากลำบากที่มีมุมมองของสาเหตุเกิดจากชาติกำเนิดเกิดมาจน ซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงโชคชะตาในอนาคตได้

6.การจัดการสวัสดิการรูปแบบผู้ยากลำบาก (ต่อ)			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
2. เรื่อง “ศึกษารูปแบบการจัดการสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ ตำบลบ้านปรานค์ อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา” (มงคล เลากลางและคณะ, 2553: 53-59)	กระบวนการจัดการเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชนตั้งแต่บุคคล ครอบครัว องค์กรภาครัฐ ภาคประชาชน ที่ยกระดับสวัสดิการให้เท่าเทียมอย่างเป็นธรรม	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ พบว่า 1) คนผู้พิการมีสิทธิที่เท่าเทียมกับบุคคลธรรมดาในการเป็นสมาชิกกองทุน 2) ระเบียบ ข้อบังคับที่เอื้อประโยชน์ที่เหมาะสมให้กับผู้พิการ โดยความเห็นชอบของสมาชิกกองทุน อาทิ ให้ การรักษา ค่าเจ็บปวดของผู้พิการ ทุนการศึกษา เป็นต้น	1) งบประมาณของกองทุนในการจัดสวัสดิการทางด้านอุปกรณ์ทางการแพทย์ สาธารณสุขเบื้องต้น อาทิเช่น ไม้เท้า รถโยก รถเข็น เครื่องฟัง แว่นตา เป็นต้น 2) การจัดสวัสดิการยังไม่ครอบคลุมถึงการสร้างอาชีพที่เหมาะสมกับผู้พิการให้มีศักยภาพในการเข้าสู่การประกอบอาชีพ

7.การจัดการสวัสดิการรูปแบบผู้สูงอายุ			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
1. เรื่อง “การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอบางบาล จังหวัดนนทบุรี” (ดาวราย ลิมสายหัว, 2562: 65-79)	กระบวนการจัดการเน้นตามมาตรฐานของกรมปกครองท้องถิ่นในด้าน 1) มนุษยธรรมและการพัฒนา 2) สนับสนุนการมีส่วนร่วมจากครอบครัว ชุมชน สังคม 3) ผู้สูงอายุควรได้รับการจัดสวัสดิการ 6 ด้าน คือ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน	ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จพบว่า 1) ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์และตระหนัก เข้าใจปัญหาผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ปัญหาสุขภาพและปัญหารายได้ 2) เน้นการสร้างโครงการที่เกิดจากภายในของผู้สูงอายุ อาทิเช่น โครงการผู้สูงวัยใส่ใจธรรมะเพื่อเสริมสุขภาพจิตให้กับผู้สูงอายุ	อุปสรรคในการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน โดยเฉพาะที่เป็นอุปสรรคสำคัญที่สุด คือ ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพที่ได้จํานวนน้อย และด้านที่พักอาศัยที่ผู้สูงอายุต้องการให้มีพื้นที่เหมาะสมพร้อมทั้งมีผู้ดูแลเป็นประจำ

7.การจัดการสวัสดิการรูปแบบผู้สูงอายุ (ต่อ)			
ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	กระบวนการจัดการ	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ	อุปสรรค
2. เรื่อง “การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในกลุ่มชุมชนคนจนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร” (สุพิชชา เอกระ, 2559: 113-124)	กระบวนการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุชุมชนคำนึงถึงการบริหารจากภายในชุมชน เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก โดยมีการจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกลำดับขั้นตอน	ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จพบว่า มีรูปแบบการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุที่คำนึงถึงความเข้มแข็งของชมรม 3 ประการ คือ 1) ผู้นำที่เปรียบเสมือนตัวชีวิตในการระดมความคิด ความเชื่อและการดึงสมาชิกให้มีส่วนร่วมเพื่อบรรลุเป้าหมาย 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกที่เกิดจากความต้องการแท้จริงที่จะให้การปฏิบัติการกิจสำเร็จซึ่งต้องมาจากจิตวิญญาณของทุกคนที่ต้องตระหนัก 3) การบริหารจัดการตนเองเป็นอิสระและไม่พึ่งพิงหน่วยงานภายนอกมากเกินไป เน้นสมาชิกภายในมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดทิศทางการบริหารงาน	อุปสรรคในการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ คือ การปรับทัศนคติและความเชื่อในการทำงานเกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุของสมาชิกบางส่วนให้เห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ เป็นองค์ความรู้แห่งภูมิปัญญาของชุมชน และแบบอย่างที่ดี

จากกรณีศึกษากองทุนในการจัดสวัสดิการชุมชนทั้ง 7 รูปแบบ พบว่า กระบวนการจัดการกองทุนมีการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การควบคุมและการติดตามประเมินผล ที่เกิดจากการคัดเลือกคณะกรรมการมาเป็นตัวแทนของสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย เน้นสมาชิกกองทุนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการเป็นเจ้าของกองทุนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนทั้งแบบกลุ่ม เครือข่ายอย่างเท่าเทียมกัน บนพื้นฐานการพึ่งตนเองเป็นหลัก ส่วนปัจจัยที่ประสบผลสำเร็จเกิดจากความเชื่อมั่นในอุดมการณ์ ความภูมิใจ การมีหลักธรรมในการบริหารและการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีต่อกองทุนสวัสดิการชุมชน ขณะที่อุปสรรคในการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่า สมาชิกภายในกลุ่มยังไม่เข้าใจถึงแนวคิด เป้าหมายที่แท้จริงทำให้การขับเคลื่อนได้ช้า นอกจากนั้นการลอกเลียนแบบกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ประสบผลสำเร็จมาใช้ในพื้นที่ชุมชนยังไม่ประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของตน รวมทั้งการสร้างเวทีของสมาชิกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนมีน้อยเกินไปทำให้บางครั้งการแก้ไข ปรับปรุงหรือพัฒนาทำให้ล่าช้าต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม

บทส่งท้าย

สวัสดิการ“Welfare” สามารถพิจารณากว้างๆ ได้ 3 แนวคิด ประกอบด้วย 1) แนวคิดสวัสดิการเศรษฐกิจศาสตร์ 2) แนวคิดสวัสดิการสังคม 3) แนวคิดสวัสดิการชุมชน โดยทุกแนวคิดต้องการตอบสนองอรรถประโยชน์ความพึงพอใจของประชาชน กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มสมาชิกเพื่อให้ได้รับสวัสดิการที่ครอบคลุมพื้นฐานตั้งแต่แก่ แก่ เจ็บและตาย อย่างไรก็ตามในแนวคิดสวัสดิการเศรษฐกิจศาสตร์และแนวคิดสวัสดิการสังคมนั้น การดำเนินการยังมีจุดอ่อนในการเข้าถึงความต้องการของประชาชนทุกหมู่เหล่าได้ อันเนื่องจาก วิถีชีวิตวัฒนธรรมพื้นถิ่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ศาสนามีความหลากหลาย ทำให้แนวคิดสวัสดิการชุมชนจึงมีบทบาทที่สำคัญ เนื่องจากสถานการณ์เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมไปเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดของชุมชนจึงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน อันเกิดจากการรวมกลุ่มสมาชิกที่มีอุดมการณ์ แนวคิด ความเชื่อเดียวกัน มาจากชุมชนในการจัดสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย ผ่านองค์ความรู้แห่งภูมิปัญญา วัฒนธรรม ความเชื่อ ศรัทธามาสร้างระบบของชุมชนตนเองและการพึ่งพาภาครัฐบาลให้น้อยที่สุด ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ลดความเสี่ยงที่เน้นการพึ่งพาจากภายนอกชุมชนมากเกินไป เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่สามารถกำหนดทิศทางของสวัสดิการชุมชนให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาและยกระดับความต้องการของสมาชิกชุมชนได้อย่างเหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ให้ทันต่อโลกปัจจุบันได้

เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 5

- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2552). **การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย**. (พิมพ์ครั้งที่ 9 แก้ไขปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับประเทศไทย สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). **วาระปฏิรูปที่ 29: สวัสดิการสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- คะนอง พิณ. (2560). การจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาบ้านฮองฮี ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์. **วารสารการเมืองการปกครอง**, 7(2), 287-291.
- จินตนา กาศมณี. (2557). **การจัดสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชนในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน เขตคันนายาว** (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2557). **การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและวันวรจะนู. (2555). **แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.
- ณรงค์เพชรประเสริฐ. (2546). **บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนธันวาคม 2546, บ.แอดิชั่นเพรส โปรดักส์จำกัด.
- ดาวราย ลิมสายหัว. (2562). การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. **วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ (มสป.)**, 21(1), 65-79.
- ทศพร แก้วขวัญไกรและคณะ. (2563). รูปแบบพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มชุมชนผู้ยากลำบาก กรณีศึกษาหมู่บ้านสง่างาม หมู่ 15 ตำบลสะแกข่า อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารวิจัย มข. สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับบัณฑิตศึกษา)**, 8(3), 51-63.
- ธนาชัย สุทธอนันต์ชัย. (2559). ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคมกับการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย. **วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มฉก.**, 7(2), 52-65.
- นิตยา ดอกไม้และคณะ. (2557). การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเชิงกลยุทธ์ กรณีศึกษา: กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก. **สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร**, 20(3), 101-114.
- บุญฤทธิ์ ทำมีดและคณะ. (2558). **ระบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับชุมชนชาวนาเพื่อรองรับภัยแล้ง บ้านหนองบัวแปะ ตำบลสร้างแซ่ง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม** (รายงานฉบับสมบูรณ์). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เพียววาท สมบัติและคณะ. (2562). **โครงการแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนตำบลบางนางลี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ระยะที่ 2** (รายงานฉบับสมบูรณ์). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พระคมสัน เจริญวงศ์. (2562). กระบวนการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อความมั่นคงของชุมชน. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร.**, 7(4), 939-950.
- พิทยา ว่องกุล. (2550). **หลักคิดและการพัฒนาธุรกิจชุมชน-วิสาหกิจชุมชนแบบองค์รวมที่ยั่งยืน**. ใน **ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและพิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ), วิสาหกิจชุมชน: กลไกเศรษฐกิจฐานราก**. (น. 41-68). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ไพรัช บวรสมพงษ์. (2555). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์ในการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มงคล เลากกลางและคณะ (2553). **ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ ตำบลบ้านปรานค์ อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา** (รายงานฉบับสมบูรณ์). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ระพีพรรณ คำหอม. (2557). **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย.**(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- รัตติยา พนาจันทร์. (ไม่ระบุปีพิมพ์). **การส่งเสริมประชาชนเป็นหุ้นส่วนร่วมกับรัฐในการจัดสวัสดิการสังคม.** ในสำนักกรรมการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2564, จาก https://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/25_people/ewt_dl_link.php?nid=102&filename=index
- วาสนา พิทักษ์ธรรม. (2554). **การจัดการธุรกิจชุมชน ในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี** (งานวิจัยฉบับสมบูรณ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- วิมลพรรณ กุญแจทอง. (2551) **แนวทางการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนเมือง :กรณีศึกษาชุมชนโค้งรถไฟยมราช.** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์/กรุงเทพฯ.
DOI: https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/TU.the.2008.132
- ศิริพร ยอดกมลศาสตร์.(2550). “เงิน” ไม่ใช่เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. ใน **ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและพิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ), วิสาหกิจชุมชน: กลไกเศรษฐกิจฐานราก.** (น. 71-86). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2550). **สวัสดิการชุมชนท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2552).**คู่มือการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอ็ปป้า พรินต์ติ้ง กรุป จำกัด.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรมและสุพรรณิ ไชยอำพร. (2560). **สวัสดิการชุมชนกับการสร้างความเข้มแข็งในเขต** กรุงเทพมหานคร. **วารสารร่วมพฤษภา มหาวิทยาลัยเกริก.,** 35(1), 140-161.
- สำนักงานปลัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2564). **พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550.** ในกฎหมายการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2564, จาก<http://law.m-society.go.th/law2016/law/view/652>
- สุพิชชา เอกระ. (2559). **การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในกลุ่มชุมชนคนจนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร.** **วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.,** 11(2), 113-124.
- อภิสรรา ชุ่มจิตร์, นิศา ชัชกุลและเครือวัลย์ ชัชกุล. (2557). **การพัฒนาศักยภาพการจัดการธุรกิจชุมชน กรณีศึกษา: ตำบลคลองเคียน อำเภอดงแก้ว จังหวัดพังงา.** **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.,** 10(2), 94-114.
- อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2563). **สิทธิและสวัสดิการสังคม.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Holley H. Ulbrich.(2011).**Public Finance in Theory and Practice**, Routledge.

Lyson, T. A. (2006). Big Business and Community Welfare. **American Journal of Economics & Sociology**, 65(5), 1001-1023.<https://doi.org/10.1111/j.1536-7150.2006.00489.x>

O’Kane, G. (2020). Creating place-based health and wellbeing networks in rural and remote communities. **Australian Journal of Rural Health**, 28(1), 97-98.